

besede, bodi nam podlaga v pisavi fonetika XVI. stoletja z ozirom na narečja književna. In da nahajamo pri znanih in pripoznanih pisateljih le »služabnik«, skoro ni treba reči. Povedati samo hočem dva ali tri vzglede za »družabnik«. V vže večkrat omenjeni Levstikovi knjigi čitaš na 170. strani: »Družabnik m. kdor je stópil v káko društvo, ta je

potlej družábnik tega društva; das Mitglied einer Gesellschaft.« Jos. Stritar¹⁾ pa piše: »Majhen možiček, sivolas, dasi še v najboljših letih . . . bil je ta okrajni sodnik blaga duša, vesel družabnik . . . mrzim in črtim jo tudi še sedaj v javnem in družabnem življenji . . .«

(Dalje.)

¹⁾ Zbr. sp. III. 74 in VI. 430.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»**Balade in romance**«. Napisal A. Aškerc. V Ljubljani. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1890. Str. 155. Cena broširanemu zvezku 1 gl. 30 kr. — Naslov knjižice nam naznanja njeno vsebino: balade in romance. Značaj vseh 48 pesmij je večinoma res epičen: tu pa tam sili pesnikova osebnost na dan. A vemo, da se strinja nekoliko subjektivizma brez težave z epiko v romancah in baladah.

Predmeti teh pesmij so povzeti deloma iz življenja, deloma iz zgodovine, deloma iz legendskega in pravljiskega sveta; izmed zgodovinskih imajo nekateri predmeti resnično podlago, drugi so izmišljeni. Obzorje pesnikovo je strogo realistično: nenavadni dogodki v življenju, nepričakovano razvozlana spletká, velika nasprotja med istino in videzom, grozna krivica nasilnikov proti podložnikom, brezobzirna prirodna in zgodovinska sila — to mika pesnika. Idej izražajo pesmi malo: najlepša in najjasnejša je ljubezen do domovine, druga veljavna ideja je moč ljubezni do deve, tretja je ljubezen do svobode v mišljenju in v društvenem (socijalnem) ali javnem življenju. Druge ideje se izražajo le postransko, ako ne celó v negativnem smislu z zaničevanjem in ironijo: postransko se kaže nabožnost ali religioznost, jasnejše ljubezen do bližnjega (»Kristus in Peter«), z ironijo se opeva samostansko življenje, samostanska obljuba z obžalovanjem. — To je obzorje pesnikovo. Ideje niso še ideali. Naš pesnik riše najraje istiniti svet in z nekakim zadovoljstvom razkriva njegove slabe strani. Idealov ali vzorov, po katerih bi hrepenel ali on sam ali kateri njegovih junakov, ne kaže nam mnogo. Najbolje riše vzor svoj v pesmi »Čaša nesmrtnosti«, veleč: »Čaša tvoja je življenje tvoje, Vlivaj vanje vsak dan dobra dela, Dela slavna za rojake svoje . . . Narod tvoj bo pil iz čaše tvoje.« Idealizma nam ni treba iskati v knjižici. Prav je, da sloni umetnik na trdni

istini in da vedno gleda v dejansko življenje, stvarjajoč umotvore. Ne sme pa realnosti pretiravati. Naš pesnik obrača pogled prerad v temne strani našega življenja. Nasilstvo, zatiranje, zapeljevanje, zakonska nezvestoba — tu je toliko teme, da pojema v njej slaba svetloba kakega veselejšega pesniškega momenta. To ni zdravi, to je bolni realizem.

Nekateri predmeti pesnikovi so neumestni, za resno, lepo pesem neprikladni. Taki so v pesmih: »Slikarjeva slika, Pevčev grob, Poroka, Balada o potresu, Slovenska legenda, Svatha v Logeh, List iz kronike Zajčke«. Najostreje moramo obsojati »Balado o potresu«, nad katero se mora človek zgroziti. Ali je ironija o molitvi, o procesiji, o božji pravičnosti dovoljena? V tej obliki, v kateri ni izražen nikak razlog za božjo ostro kazen, moramo imenovati tako poezijo prikrito ironijo. — Da bi bil Trubar sedaj v nebesih, ko se je dosti časa vical (»Slovenska legenda«), to si želi pesnik in jaz tudi: ali se pa smejo po krščanskem nauku takó delati novi nebesčani, to je drugo vprašanje. Čudno je vsekako, da je Bog proti Trubarju tako dober, a proti ubogim prosilcem, naj jih varuje potresa, je tako krut. Morebiti bode odslej nebeski Trubar pomagal proti potresu, ker je v taki milosti. — »List iz kronike Zajčke« spada v »cronique scandaleuse«. Ako bi bili kdaj Zajčki menihi tako ravnali, v kleti se zbirali raje nego v biblijoteki, gotovo je to škandalozno, grdo. O menihih tako pevati, ako ni res, je obrekovanje in ni ironija. Ako pa »je res«, pové naj gospod pesnik, kje je to dogodbo dobil, da prekličem besedo »obrekovanje«. Nekdaj je pač nekdo o razvalinah samostana Zajčkega tako-le pel:

Ni slišat' svet'ga petja,
Ne služi meša se;
Ni več pobožnih molcev

— — — — —
Dobrotniki pregnani
Iz grobov odšli so.

Potemtakem so bili tukaj »pobožni molilci«, a ne hinavski pijanci. Gospod Aškerc že bolje vé, nego pokojni Slomšek. Pa naj pustim šalo in povem resnobno, da jako obžalujem izbiranje takih predmetov. Škoda, škoda! Tako nadarjen pesnik, kakor je g. Aškerc, pač ni da bi moral stikati po onih kotih, kjer se ujame kakšna čudna stvar, ali celó smet; naj zajema nepristransko iz bujnega življenja, ki ima pač slabe, a tudi dobre strani, naj se ozre večkrat tudi kvišku, vsaj večkrat, nego se je dosedaj.

Naš pesnik je pa mojster v plastiki, v pesniškem obraževanju; v tem je njegova velika moč, s katero čitatelje kar mami. V tem oziru je med našimi pesniki-prvaki. Nekatere pesmi v »Stari pravdi«, kakor n. pr. »Stava« ali »kronanje v Zagrebu« ti pretresajo srce in kosti, pač tudi zaradi strašnih dejanj, katera popisujejo.

Ni pa toliko srečen v pesniški zunanji obliki, zlasti ne v ritmu. Tu se giblje preveč prosto. Naglasi: »preširok, prapóri, bédite, čaróv...« so nenavadni. Daktili »která dev (str. 35), spoštljivo množ (str. 50), nadmaršal (str. 125)...« so posiljeni. Rime: »grád — gád, vseh — smeh, samotar — samotar...« so manj vredne, a druge so večinoma dokaj dobre. Tudi brez prisiljenih vtaklin niso pesmi: a navzlic temu je gola pesniška oblika lepa. Opazil sem nedoslednosti: »vprašanje« in »prašati«, obliko *ga* za osebni zaimek sr. sp. in *je*.

Pa vso tako drobnjav pomot in pomotič bi rad prezrl in najraje zaklical pesniku, duhovskemu bratu: »Bog Te živi! ki so Te pojile modrice s svojim mlekom«, a žal, stokrat žal, da teh pesmij v celoti ne morem z veseljem pozdravljati. Da, nekatere obstanejo pred vsako kritiko; a one, katere sem imenoval, so bolj ali manj posajene z bodečim in tudi strupenim trnjem. Zakaj, gospod pesnik, zakaj? Čemu? Ali je tako pevanje národno? Koga bode blázilo?

Nepotrebno in neumestno je, da bi poučeval gospoda pesnika dalje o hihah njegove poezije. Ne gledam črno in ne sodim slabo; raje izgovarjam in si razlagam, da se je gospod pesnik likal s nekaterimi tujimi proizvodi, krasnimi po zunanji obliki in po pesniški plastiki, a slabimi po vsebini. Upam, da bode izprevidel to sam, upam, da si bode dal reči prijazno besedo, ki izhaja iz dobrega srca in iz čistega namena. Želim zeló, da bi tako mogel priporočati drugi zvezek svojim čitateljem, kakor tega ne morem — mlajšim nikakor ne morem.

Dr. Fr. L.

»Zgodovina cerkljanske fare«, tako se imenuje najnovejša slovenska knjiga, katera je prav zadnje dni zapustila »Katoliško tiskarno« v Ljubljani in gre med beli svet. Spisal jo je čast. gosp. Ivan Lavrenčič, kapelan, in založil č. g. Anton Golobič, župnik cerkljanski. Oba gospoda sta poklonila s tem svojim faranom in vsem Slovencem izredno lep dar, ki ga bodo hranili še bodoči rodovi, in sicer prvi gospod z obilnim trudom, katerega je porabil za spisovanje te dragocene knjige, in drugi, da je radodarno blagovolil delo svojega duhovnega pomočnika na zeló fin papir z novimi črkami okusno dati natisniti. Knjigo, ki šteje 158 strani

v 8°, krasi spredaj po fotografiji izdelana podoba sedanje farne cerkve cerkljanske. Koliko množico virov da je rabil pisatelj, pové nam uvod. Kakor slika za sliko se potem razgrinja pred nami zgodovina fare od najstarejše dóbe do naših dnij. Nizko se ne sme ceniti prirodnoznanški opis, ako se pomisli, da so zabeležena vsa topografična imena fare tako, kakor ja izgovarja ljudstvo, med katerim pisatelj pastiruje. Zgodovinsko vážno je, da je fara že l. 1163 izgubila svojo podružnico sv. Marjete v Velesovem, kjer se je l. 1238 ustanovil slavní dominikanski samostan, in da je potem očak Nikolaj materfaro vtelesil ravno temu samostanu in sicer l. 1353, ne pa leta 1238, kakor se je doslej pisalo. Izpod oglejske škofije so prišle Cerklje pod goriško in še le l. 1787 pod ljubljansko vladikovino. Kaj prijetno se bere opis mogočne farne cerkve in njenih 13 podružnic. Dolga je vrsta župnikov od Riharja (l. 1154) do sedanjega založnika knjige. Med še daljšo vrsto kapelanov in drugih duhovnikov cerkljanskih najdeš mnogo znancev, ki zdaj čvrsto delujejo v vinogradu Gospodovem in takih, ki so se že preselili v večnost. Vsak ima svoj kratki a lični životopis. Tudi učitelji imajo tu zanimivo poglavje pri popisu šol v Cerkljah in Zalogu. Torej naj se ta knjiga ne pogrésa v nobeni duhovski in učiteljski knjižnici. Med odličnimi Cerkljani se našteva in opisuje 48 mož duhovskega in 28 svetnega stanu. Pred sklepom imajo svoje mesto cerkljanski častni občani, med katerimi sta posebno ljubeznivo in živo opisana dr. Ivan Bleiweis vit. Trsteniški in visokorodni gospod deželni predsednik Andrej baron Winkler. Priloženi sta dve važnejši listini, dosedaj še ne natisnjeni. Jezik je v knjigi čist in blagoglasen. Hudih zgodovinskih nedostatkov nismo zasledili, le neka domneva v 3. poglavju se nam zdi premalo utemeljena.

S tem je izklesan deveti in dosedaj skoro najlepší kamen za veličastno stavbo »Zgodovine fará ljubljanske škofije«. O priliki bomo o tem podjetju še katero rekli. Za danes le to: Domoljubi! sezite naglo po tej knjigi, ki se dobi v »Katoliški Bukvarni« v Ljubljani, nevezana za 90 kr. in vezana za 1 gld. To bode dalo pogum pri izdavanju novih zvezkov. Ako bi se srečno dokončalo vse delo, imamo Slovenci svojega — Valvasorja.

—1—

HRVATSKO SLOVSTVO.

Knjige »Matice Hrvatske« za leto 1889.

1. »Iz bilinskoga svieta.« Prirodopisne i kulturne crtice. Napisao dr. Mišo Kišpatić. Knjiga III. 8°. Str. 255. Cena 2 gld. (Poučna knjižnica Mat. Hrv. knj. XIV.) — Posebna za sluga Matice Hrvatske je, da podaje svojim členom zdravega pouka v lahko umljiví obliki. Saj vemo, kako se težko čitajo poučne knjige, posebno, če so pisane strogo znanstveno. Med take zabavno-poučne knjige štejem tudi Kišpatićeve prirodopisne spise. Znane so njegove »Slike iz geologije«, njegovi »Kukci« (dve knjigi) in pa »Iz bilinskoga svieta«, katerega 3. knjigo nam je letos podala Matica. V letošnji knjigi se